

คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์ และควบคุมโรคระบาด ในชุมชน

สำหรับทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว (SRRT) เครื่องข่ายระดับตำบล
อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป

กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุข

ISBN : 978-616-11-0560-0

คำนำ

กรมควบคุมโรคได้สนับสนุนนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ในการยกระดับสถานอนามัยเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยจัดทำโครงการ **อำเภอป้องกันควบคุมโรคเข้มแข็งแบบยั่งยืน** เพื่อพัฒนางานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคอย่างเป็นระบบทั้งระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และชุมชน

การดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ การสร้าง **เครือข่ายทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว (SRRT)** ในแต่ละอำเภอให้เข้มแข็ง มีทีม SRRT ระดับอำเภอ เป็นศูนย์กลางการเฝ้าระวัง สอบสวน ควบคุมโรค และพัฒนา **ทีม SRRT เครือข่ายระดับตำบล** ให้ทำงานประสานเชื่อมโยงกัน โดยมีบทบาทหลัก ในการเฝ้าระวังเหตุการณ์ความผิดปกติของโรคภัยในชุมชน และดำเนิน กิจกรรมเบื้องต้นในการควบคุมโรค ทั้งนี้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จะเป็นแกนหลักและมีอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นกำลังสำคัญ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถ้าทีมเครือข่ายระดับตำบล สามารถตรวจจับความผิดปกติได้เร็ว เหตุการณ์หรือการระบาดยังอยู่ใน ระยะเริ่มต้น จะทำให้สามารถควบคุมโรคได้ง่าย มีประสิทธิภาพ และลดความสูญเสียต่าง ๆ ได้มาก

อย่างไรก็ตาม **ทีม SRRT เครือข่ายระดับตำบล** เป็นเพียงส่วนหนึ่ง ของการป้องกันควบคุมโรค มาตรการอื่น ๆ ที่ใช้ก็ยังคงมีความสำคัญ และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น การกินร้อน ใช้ช้อนกลาง ล้างมือ กำจัดลูกน้ำ ป้องกันยุงกัด ฉีดวัคซีน กำจัดหนู และสวมรองเท้าบูท ในไร่นา เป็นต้น

กรมควบคุมโรคคาดหวังว่า **โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล** จะเป็นด่านหน้า ที่สำคัญในการป้องกัน ควบคุมโรค ร่วมกับ อสม. และทุกภาคส่วนในชุมชน ส่งผลให้ภาพรวมของ การป้องกันควบคุมโรคระดับอำเภอ มีความเข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อสุขภาพอนามัยที่ดีของ ประชาชน

(นายแพทย์มานิต ธีระตันติกานนท์)
อธิบดีกรมควบคุมโรค

สารบัญ

	หน้า
1. โรคภัยไข้เจ็บในชุมชน	1
2. โรคระบาดคืออะไร สำคัญแค่ไหน	3
3. จะป้องกันและควบคุมโรคระบาดได้อย่างไร	8
4. การเฝ้าระวังเหตุการณ์คือเฝ้าระวังโรคจากข่าว	10
5. ใครบ้างที่จะทราบข่าวเหตุการณ์ในชุมชน	12
6. ถ้าจะแจ้งข่าวเหตุการณ์ มีเกณฑ์และวิธีการอย่างไร	14
7. หมอเอาข่าวที่แจ้งไปทำอะไร	18
8. ควบคุมโรคระบาดเบื้องต้นโดยชุมชน เพื่อชุมชน	19
9. รู้จักกับทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว (SART)	21
10. มาร่วมเป็นทีม SART เครื่องข่ายระดับตำบล	23
11. อสม.และทีม SART เครื่องข่ายระดับตำบล สำคัญอย่างไร	26

คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์และควบคุมโรคระบาดในชุมชน

III

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก : ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น	27
1) กลุ่มอาการผิดปกติของระบบทางเดินอาหาร	28
2) กลุ่มอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่	29
3) กลุ่มโรคติดต่อที่นำโดยยุง	31
4) กลุ่มอาการไข้ออกผื่น	32
5) กลุ่มอาการไข้และมีอาการทางสมอง	33
6) กลุ่มโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน	34
7-9) กลุ่มโรคอื่นๆ (มือเท้าปาก ตาแดง และโปลิโอ)	37
ท้ายเล่ม : หมายเลขโทรศัพท์เพื่อการแจ้งข่าว - ถามข่าว	38

แจ้งข่าว
เด็กในหมู่บ้านป่วย
หลายคนค่ะ

IV

คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์และควบคุมโรคระบาดในชุมชน

1. โรคภัยไข้เจ็บในชุมชน

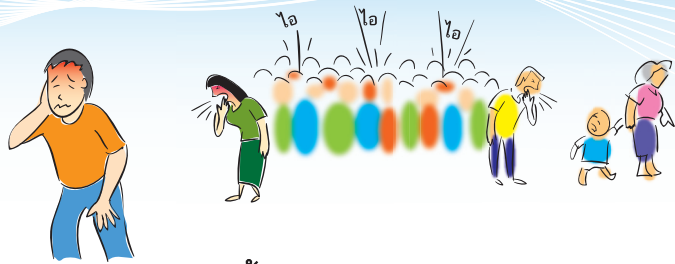
โรคภัยไข้เจ็บเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้
ทุกวันนี้ เราจึงได้ยินข่าวการเจ็บป่วยบ่อยมาก

เดี๋ยวลูกบ้านโน้นเป็นไข้เดี๋ยวหลานบ้านนั้นท้องเสีย
.....พ่อเฒ่าข้างบ้านเป็นอัมพาตเดินไม่ได้ น้ำคนนี้ก็
เป็นทั้งเบาหวานความดัน บ้านถัดไปซื้อหอยแครงมา
กินแล้วท้องเสียทั้งบ้าน เจ้าหน้าที่อนามัยบอกว่ามีเด็ก
เป็นไข้เลือดออกอยู่ที่โรงพยาบาล หนังสือพิมพ์ก็ลง
ข่าวว่ามีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ที่เมืองนอก

คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์และควบคุมโรคระบาดในชุมชน

1

ในจำนวนการเจ็บป่วยทั้งหลาย

โรคระบาด นับว่าอันตรายและทำให้เกิดความเสียหายมากที่สุด เพราะเป็นโรคที่เกิดกับคนจำนวนมากอย่างรวดเร็ว หลายโรคทำให้เสียชีวิต เสียสุขภาพหรือเสียทรัพย์

โรคระบาด สามารถป้องกันได้ หรือลดความรุนแรงได้ด้วยวิธีการป้องกันควบคุมโรคอย่างเป็นระบบ ถูกวิธี รวดเร็ว และด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

พวกเรา เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สามารถช่วยบรรเทาและลดปัญหาโรคระบาดได้

2 คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์และควบคุมโรคระบาดในชุมชน

2. โรคระบาดคืออะไร สำคัญแค่ไหน

โรคระบาดมีหลายแบบ การเจ็บป่วยทุกอย่างทำให้เกิดการระบาดได้ ถ้ามีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1. มีจำนวนผู้ป่วยมากกว่าจำนวนปกติที่เคยมี

หรือมากกว่าจำนวนที่คาดว่าจะมีได้ในช่วงเวลาหนึ่ง เช่น หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ปกติจะมีผู้ป่วยอุจจาระร่วงวันละ 1 - 2 ราย ถ้ามีผู้ป่วยเพิ่มเป็น 5 รายในวันเดียวกัน เรียกว่า “โรคอุจจาระร่วงระบาด”

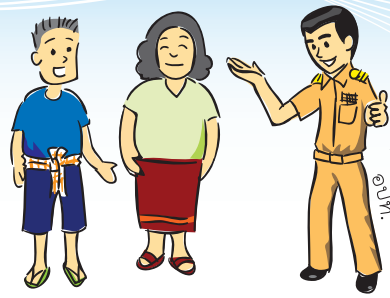
2. มีผู้ป่วยพร้อมกันจำนวนมาก (ตั้งแต่สองรายขึ้นไป)

หลังจากไปร่วมกิจกรรมบางอย่างด้วยกันมา เช่น มีผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษพร้อมกันมากกว่า 10 ราย หลังจากไปร่วมงานเลี้ยงในงานแต่งงานแห่งหนึ่ง เรียกได้ว่า “โรคอาหารเป็นพิษระบาด”

ตายแล้ว !!
ลูกศิษย์ฉัน
ป่วยพร้อมกันหลายคน
อาหารเป็นพิษระบาด
แล้วสิเนี่ย

ปลัดรู้รีเปลา
ถ้ามีโรคอันตราย
แม่เพียงรายเดียว
ถือว่าเกิดการระบาดแล้ว

ลุงแก่งจ้ง
ผมเพิ่งรู้
เองครับ

3. มีผู้ป่วยเป็นโรคที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดว่า
เป็นโรคอันตราย แม่เพียง 1 ราย เช่น อหิวาตกโรค
โรคไข้หวัดนก โรคโปลิโอ โรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น
4. มีผู้ป่วยเป็นโรคที่ไม่รู้จัก หรือเหตุการณ์ที่ไม่เคยพบ
ในพื้นที่มาก่อน ให้นับว่าเป็นการระบาดไว้ก่อน เช่น
ไก่อ้วตตายผิดปกติจำนวนมาก

หมอคะ
โรคอะไรบ้าง
ที่ระบาดบ่อย ๆ

ถามถูกเวลา
ป่าอ่านข้างล่าง
นี้ได้เลยจ้า

ตัวอย่างรายชื่อโรคที่ทำให้เกิดการระบาดได้บ่อยในพื้นที่ต่าง ๆ

- โรคอุจจาระร่วง - โรคอาหารเป็นพิษ - โรคมือ เท้า ปาก
- โรคไข้เลือดออก - โรคไข้วตช้อยุ่งลาย - โรคไข้หวัดใหญ่
- โรคไข้ฉี่หนู - โรคตาแดง(ชนิดระบาด) - โรคหัด ฯลฯ

4 คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์และควบคุมโรคระบาดในชุมชน

โรคระบาดมีความสำคัญ เพราะทำให้เกิดความสูญเสีย และพบการเกิดโรคระบาดบ่อยครั้งมากขึ้นทุกขณะ

ตัวอย่างความสูญเสียจากโรคระบาด เช่น

- ทำให้มีผู้เสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร
- ผู้ป่วยและญาติ ทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย
- เกิดความเครียด วิตกกังวล และมีปัญหาสุขภาพจิต
- ผู้ป่วยและญาติ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพยาบาล และสูญเสียรายได้จากการไปทำงานไม่ได้
- ประชาชนตีสูญเสียชีวิตทางเศรษฐกิจ เช่น โรคไข้หวัดนก ทำให้เปิด ภัต และไปขายไม่ได้ ต้องทำลายทิ้ง จำนวนมหาศาล

ทุกวันนี้ มีแนวโน้มที่จะพบโรคระบาดบ่อยขึ้น ความรุนแรงเพิ่มขึ้น และมีโรคชนิดใหม่ ๆ มากขึ้น เนื่องจาก

จำนวนประชากรมากขึ้น เห็นได้จากจำนวนบ้านที่มากขึ้น เขตเมืองมีประชากรหนาแน่นและมีชุมชนแออัดเพิ่มขึ้น โรงงานที่มีคนงานจำนวนมากเกิดขึ้นทั่วประเทศ ประชาชนจึงติดโรคง่าย แต่ป้องกันโรคน้อยกว่าเดิม

การคมนาคมสะดวกเร็วขึ้น ทั้งถนนหนทางที่ทันสมัย และการเดินทางโดยเครื่องบิน ทำให้เชื้อโรคสายพันธุ์ใหม่ จากต่างประเทศ สามารถเข้าถึงหมู่บ้านเล็ก ๆ ได้ภายในไม่กี่วัน จากเดิมต้องใช้เวลาหลายเดือน หรือ เป็นปี

มีแหล่งโรคร่วมกันมากขึ้น เช่น กินอาหารที่ร้านเดียวกัน ซื้ออาหารจากตลาดหรือโรงงานอาหารแห่งเดียวกัน ใช้น้ำจากระบบประปาเหมือนกัน ไปเรียนในโรงเรียนเดียวกัน ได้รับควันพิษจากโรงงานแห่งเดียวกัน เป็นต้น

ตัวอย่างโรคระบาดระดับประเทศ

3. จะป้องกันและควบคุมโรคระบาดได้อย่างไร

ต้องทำการ**ป้องกันการเกิดโรค**อย่างเข้มแข็ง และมีมาตรการเพิ่มเติมเพื่อ**ควบคุมการระบาดของโรค**

มาตรการ**ป้องกันการเกิดโรค**

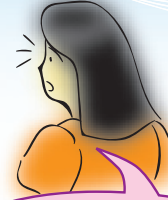
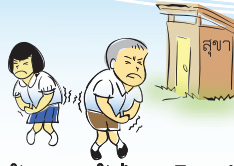
เพื่อป้องกันไม่ให้เจ็บป่วยในคนแต่ละคน เช่น รับประทานอาหารและน้ำที่สะอาดป้องกันโรคอุจจาระร่วง นอนในมุ้งป้องกันโรคไข้เลือดออก สวมรองเท้าบูทป้องกันโรคไข้ฉี่หนู ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ เป็นต้น

มาตรการ**ป้องกันควบคุมการระบาด**

เป็นการดำเนินการเพื่อไม่ให้มีจำนวนผู้ป่วยที่เข้าข่ายเป็นการระบาด ได้แก่

1. **การเฝ้าระวังโรค** เป็นการติดตามสถานการณ์โรค ดูว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น หรือมีความผิดปกติอย่างไรหรือไม่

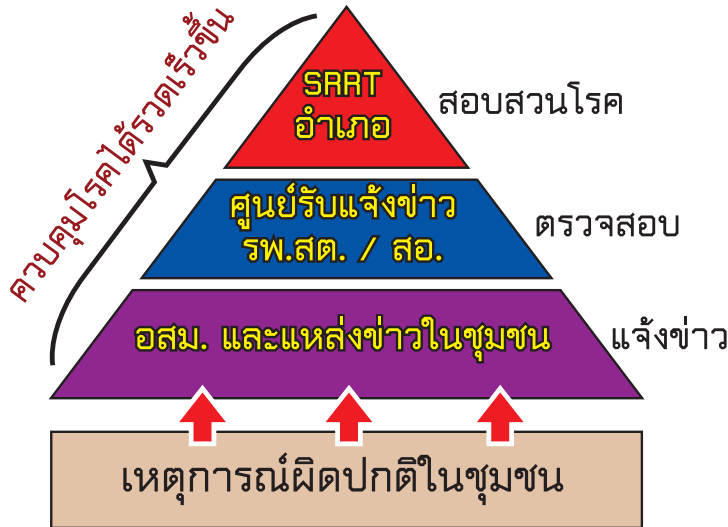

2. การสอบสวนโรค ถ้าพบผู้ป่วยผิดปกติ ต้องสอบสวนหาที่มาหรือแหล่งโรคโดยเร็ว เพื่อกำจัดต้นเหตุการระบาด

เด็กป่วยจากขนมจีน หรือนมบูด หรือสาเหตุอื่น ถ้าสอบสวนโรค คงจะรู้หาสาเหตุได้แน่

3. การควบคุมการระบาด โดยการควบคุมโรคที่ต้นเหตุ และเร่งรัดมาตรการป้องกันโรคบางอย่างให้เข้มงวดเป็นพิเศษ

ความเชื่อมโยงของการเฝ้าระวังโรค การสอบสวนและควบคุมโรคระบาด ระดับอำเภอและตำบล

หมายเหตุ อักษรย่อในรูป

รพ.สต. = โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, สอ. = สถานีอนามัย

SRRT หมายถึง ทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว

คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์และควบคุมโรคระบาดในชุมชน

4. การเฝ้าระวังเหตุการณ์ คือเฝ้าระวังโรคจากข่าว

การเฝ้าระวังโรคมีหลายวิธี ที่สำคัญคือ เฝ้าระวังในกลุ่มผู้ป่วย
ที่มารับการรักษา และเฝ้าระวังจากข่าวการเจ็บป่วยในชุมชน

การเฝ้าระวังโรคในผู้ป่วย ใช้วิธีนับรายงานผู้ป่วยที่รักษาใน
โรงพยาบาลและสถานอนามัย ซึ่งผู้ป่วยมีการวินิจฉัยโรค
แน่นอนจากแพทย์ และพยาบาลที่ได้รับการฝึกอบรม
มีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ทำให้ทราบว่าโรคเกิดกับ
คนกลุ่มใด ส่วนใหญ่เกิดที่ไหน ช่วงเวลาใด วิธีการนี้เชื่อถือ
ได้มาก แต่บางครั้งล่าช้า และไม่ครบถ้วน เพราะไม่รวมข้อมูล
ผู้ป่วยที่รักษาเองหรือไปคลินิก

หมอครับ
ที่หมอบอกว่า ปีที่แล้ว
หมู่บ้านเราป่วย
อุจจาระร่วงเยอะ
หมอรู้ได้ยังไง
หรือครับ

ก็หมอมี
ระบบเฝ้าระวังไล่คนสูง
เวลาชาวบ้านเราป่วย
และมาหาหมอ
หมอก็จะรวบรวมข้อมูลไว้
พอมารีวิวเรียงดู วิเคราะห์เหตุ
ก็รู้ว่า หมู่บ้านไหน
ป่วยเป็นอะไรมาก

ทำอย่างไรจึงจะทราบสถานการณ์โรคได้รวดเร็วขึ้น

- ข่าวการเกิดโรคสามารถบอกได้ว่ามีโรคเกิดขึ้นที่ไหน
- ข่าวเรื่องผิดปกติเป็นที่นิยมพูดคุยหรือส่งข่าวมากกว่าเรื่องปกติ
- การแจ้งหรือส่งข่าวเป็นวิธีที่เร็วกว่าการรายงานเป็นขั้นตอน

ข่าว จึงใช้เฝ้าระวังโรคได้ เรียกว่า **“การเฝ้าระวังเหตุการณ์”** โดยเฝ้าสังเกตการเจ็บป่วยในชุมชน ถ้าพบเหตุการณ์ที่น่าจะผิดปกติ ให้รีบแจ้งข่าวหรือส่งข่าวถึงกันทันที **วิธีการนี้ง่าย สะดวก เหมาะสำหรับใช้ในชุมชน แต่มีข้อควรระวัง**จากการแจ้งข่าวซ้ำซ้อน และการแจ้งข่าวคลาดเคลื่อน เนื่องจากจำข้อมูลมาผิด หรือลืมข้อมูลที่สำคัญบางอย่าง

คุณ เป็นคนหนึ่งไข่มใหม่
ที่ทราบข่าวเหตุการณ์ใกล้บ้าน
เสมอ ๆ

5. ใครบ้างที่จะทราบข่าว เหตุการณ์ในชุมชน

ผู้ที่รู้จักหรือเกี่ยวข้องกับผู้ป่วยทุกคน มีโอกาสทราบข่าว การป่วยได้ทั้งหมด

สมมติว่าเกิดโรคอุจจาระร่วงใน ครอบครัวที่มีผู้ป่วย 4 คน (พ่อ แม่ ลูก ปู่) ผู้ทราบข่าว ได้แก่

- ➔ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (รพ.สต./สอ./สบส.) ในพื้นที่
- ➔ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และอาสาสมัครอื่น ๆ เช่น อาสาสมัครปศุสัตว์ อาสาก์ชีพกักัษยฯ
- ➔ เพื่อน เพื่อนบ้าน ผู้ร่วมงาน
- ➔ กำนันผู้ใหญ่บ้าน
- ➔ สมาชิก อบต./เทศบาล
- ➔ นักการเมืองท้องถิ่น ครู ตำรวจ
- ➔ ผู้สื่อข่าวในพื้นที่
- ➔ ผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชน
- ➔ ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมออกกำลังกาย
- ➔ กลุ่มเยาวชน-สตรี
- ➔ คลินิกเอกชน ร้านขายยา
- ➔ พระเณรที่วัด เจ้าของร้านค้าปลีกในชุมชน ฯ

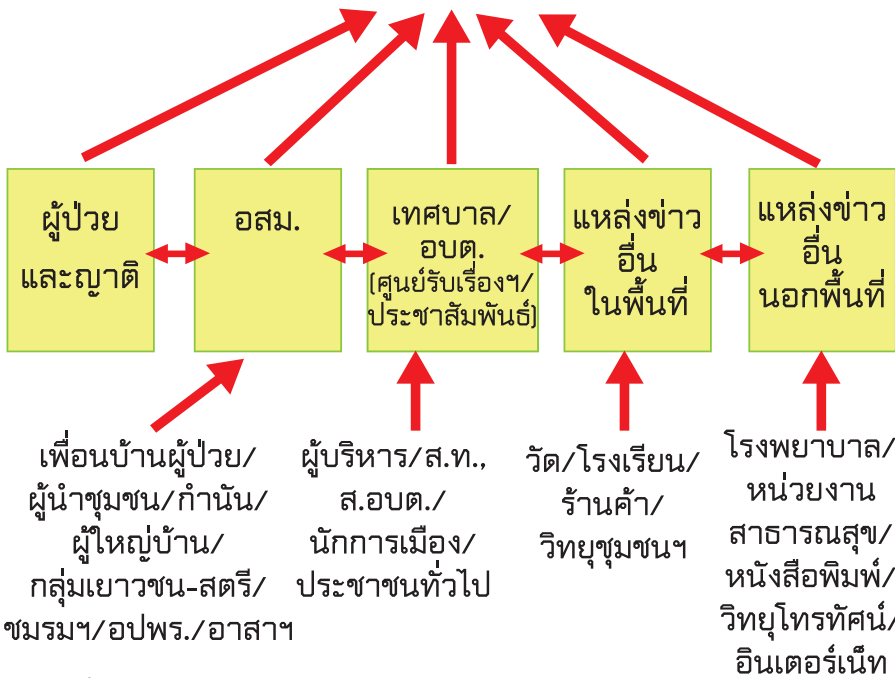

เมื่อมีผู้ทราบข่าวหลายคน
ย่อมทำให้ทุกเหตุการณ์ได้รับการแจ้งข่าว
ช่วยให้การเฝ้าระวังโรคในชุมชนมีประสิทธิภาพสูง

เครือข่ายเฝ้าระวังเหตุการณ์ในชุมชน

ศูนย์รับแจ้งข่าวประจำตำบล
(รพ.สต./สอ./ศบส.*)

*คำย่อ

รพ.สต. = โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

สอ. = สถานีอนามัย

ศบส. = ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล

อย่างนี้ควรจะรายงานเครือข่าย
จะได้มีคนมาสอบสวนช่วยหาสาเหตุ

6. ถ้าจะแจ้งข่าวเหตุการณ์ มีเกณฑ์และวิธีการอย่างไร

เกณฑ์แจ้งข่าว มีทั้งเหตุการณ์เกิดโรคและปัจจัยเสี่ยง ได้แก่

1. โรคหรือกลุ่มอาการทั่วไปที่พบบ่อย
 - 1.1 มีผู้ป่วยเป็นกลุ่มพร้อมกันหลายคนด้วยอาการแบบเดียวกัน
 - 1.2 มีผู้ป่วยเป็นโรคที่สำคัญ รวมถึงสงสัยว่าจะป่วย
 - 1.3 มีผู้ป่วยเป็นโรคที่รุนแรงกว่าปกติ
2. โรคใหม่หรือกลุ่มอาการที่ไม่เคยพบในพื้นที่
 - 2.1 มีผู้ป่วยเป็นโรคที่ไม่รู้จักหรือไม่เคยพบในพื้นที่มาก่อน
 - 2.2 มีผู้เสียชีวิตอย่างรวดเร็วโดยไม่ทราบสาเหตุ
3. เหตุการณ์ที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคในคน
 - 3.1 มีสัตว์ป่วยและตายจำนวนมาก
 - 3.2 พบอาหารและน้ำที่ไม่ปลอดภัยจำนวนมาก
 - 3.3 อันตรายจากสิ่งแวดล้อม

คุณ เคยสังเกตพบเหตุการณ์เหล่านี้บ้างหรือไม่
และเคยเล่าให้ใครฟังบ้างไหม

ตัวอย่างเหตุการณ์ตามเกณฑ์แจ้งข่าว

เกณฑ์	ตัวอย่าง
ผู้ป่วยเป็นกลุ่ม	เช่น โรคอาหารเป็นพิษ อุจจาระร่วง ตาแดง ไข้ออกผื่นทุกชนิด โรคอุปาทานหมู่ โรคสำคัญหรือโรคไม่ทราบชื่อที่ป่วยเป็นกลุ่มๆ
โรคที่สำคัญ	เช่น อหิวาตกโรค มือเท้าปาก ไข้เลือดออก ไข้ปวดข้อยุ่งลาย ไข้หวัดนก ไข้หวัดใหญ่2009 ปอดบวม พิษสุนัขบ้า ไข้ฉี่หนู ไข้กาฬหลังแอ่นฯ
โรคที่รุนแรงกว่าปกติ	เช่น ถ่ายเป็นน้ำจันช็อคหรือเสียชีวิต เป็นโรคหวัดที่มีอาการหนักหรือเสียชีวิต ฯ
โรคที่ไม่เคยพบในพื้นที่มาก่อน	เช่น โรคมาลาเรียในพื้นที่ที่ปลอดโรค โรคสำคัญที่ยังไม่เคยพบในพื้นที่ โรคที่ไม่มีใครรู้จักในพื้นที่นั้น ฯ
เสียชีวิตอย่างรวดเร็วโดยไม่ทราบสาเหตุ	โรคที่ยังไม่ทราบชื่อ อาจเป็นโรคระบาดชนิดใหม่ หรือเกิดจากเชื้อโรคสายพันธุ์ใหม่ที่รุนแรง
สัตว์ป่วยและตายจำนวนมาก	ที่พบได้บ่อย เช่น เป็ด ไก่ วัว ควาย ปลาตายในน้ำ ฯ
อาหารและน้ำที่ไม่ปลอดภัย	เช่น นมโรงเรียนมีกลิ่นบูด พบการขายเนื้อปลาปักเป้า ขายเนื้อสัตว์ที่เป็นโรคตาย ฯ
อันตรายจากสิ่งแวดล้อม	เช่น กองขยะพิษ กลิ่นหรือควันพิษจากโรงงาน ตลาดที่มีหนูหรือแมลงวันชุกชุม ฯ

วิธีการแจ้งข่าวไปยังศูนย์รับแจ้งข่าวประจำตำบล

1. จงมั่นใจก่อนว่าเป็นเหตุการณ์ผิดปกติจริง ตามเกณฑ์แจ้งข่าว
ไม่ควรแจ้งข่าวสื่อ หรือข่าวที่บอกต่อกันมาโดยไม่มีหลักฐาน
2. ช่องทางการแจ้งข่าว ทำได้หลายช่องทาง
 - บอกข่าวด้วยตนเองที่โรงพยาบาลหรือสถานีอนามัย
 - แจ้งทางโทรศัพท์ไปที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขใกล้บ้าน
 - แจ้งข่าวผ่านอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)
 - แจ้งเหตุการณ์เสี่ยงต่อโรคหรือเหตุรำคาญที่เทศบาลหรือ อบต.

หมอคะ มีเด็กป่วย
ไข้ อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร
ปวดท้อง ฉันทไปเยี่ยมมา
ป่วยกัน 4 คน
ในสองครอบครัว
อยู่บ้านหลังติดกัน

ขอบคุณค่ะป้า
ที่ไปเยี่ยมครอบครัวที่ป่วย
จนทราบจำนวนผู้ป่วย
บ้านใกล้เคียงด้วย

3. รายละเอียดในการแจ้งข่าว
 - ชื่อผู้แจ้งพร้อมเบอร์โทรศัพท์
 - ชื่อโรคที่ทราบ รายละเอียดของอาการหรือเหตุการณ์ที่สงสัย
 - จำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิต (ถ้ามี)
 - วัน เดือน ปี และสถานที่เกิดเหตุ

ตัวอย่างการแจ้งข่าว

ตัวอย่างที่ 1

ผู้แจ้ง นางเล็ก พริกขี้หนู (อสม.)
เหตุการณ์ที่แจ้ง “อสม.มาบอกว่าวันนี้ไปพบผู้ป่วยไข้ ไอ เจ็บคอ ที่บ้านเลขที่ 1 หมู่ 2 มีผู้ป่วย 3 คน
ชื่อลุงบุญมีป่วยอยู่กับบ้าน อาการค่อนข้างมาก หลาน(อายุ 7 ปี)
อาการเล็กน้อย วิ่งเล่นได้ ป้าบัวผันนอนอยู่โรงพยาบาล
หมอสงสัยไข้หวัดใหญ่ 2009”

ตัวอย่างที่ 2

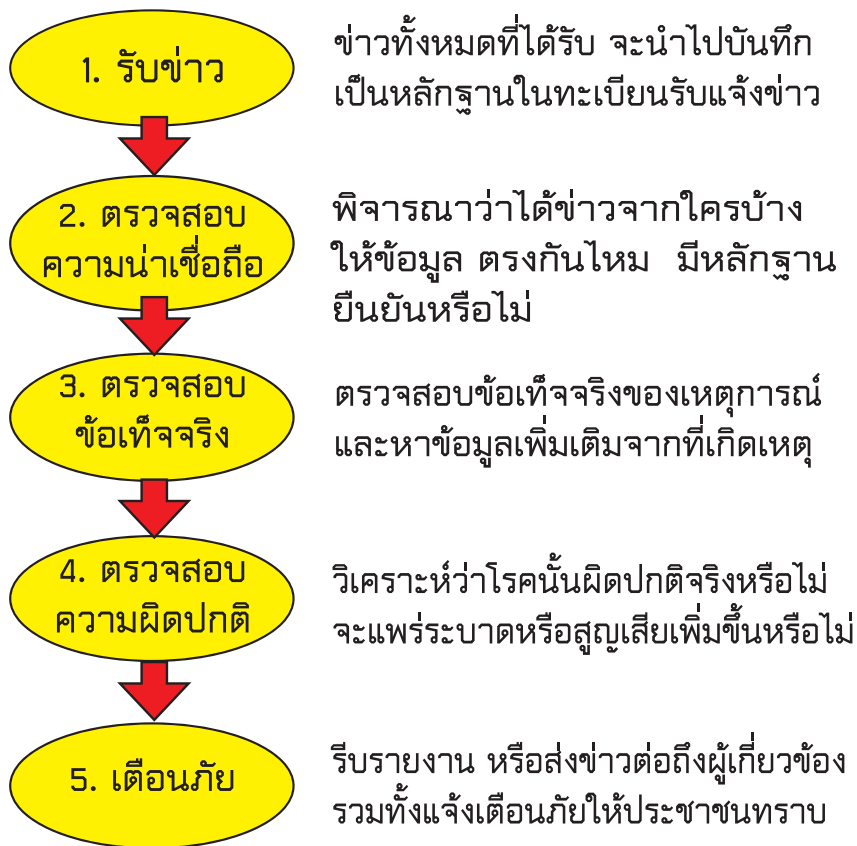
ผู้แจ้ง นายใหญ่ โตเหลือหลาย (ปลัด อบต.)
เหตุการณ์ที่แจ้ง “ปลัดโทร.มาบอกว่ามีผู้ไปแจ้ง อบต.
ว่าเมื่อวันเสาร์เห็นรถบรรทุก 6 ล้อ 2 คัน
บรรทุกขยะมาแอบทิ้งในพื้นที่บ้านหนองแหน
ลักษณะเป็นกากสีน้ำตาลแดงและสารคล้ายกากเหนียวสีขาว
เห็นเผาขยะ และมีสารไหลไปลงบ่อจนน้ำเป็นสีขาวขุ่น
มีกลิ่นเหม็นจัดทั่วบริเวณ ให้อนามัยไปดู”

ตัวอย่างที่ 3

ผู้แจ้ง โกเส็ง แสนดี (ร้านชำข้างวัด)
เหตุการณ์ที่แจ้ง “มาถามว่าโรคคุณกัลยาเป็นยังไง
อันตรายมากไหม เพราะลูกสาวไปเที่ยวภาคใต้
กลับมาก็ไม่สบาย มีไข้ ปวดข้อ เดินไม่ไหว พาไปโรงพยาบาล
หมอบอกว่าเป็นโรคนี้อันตราย (หมายเหตุ สงสัยเป็นโรคชิคุนคุนยา
โกเส็งคงฟังผิด)”

7. หมอเอาข่าวที่แจ้งไปทำอะไร

ทุกข่าวที่ได้รับแจ้ง จะมีการนำไปตรวจสอบ และวิเคราะห์ว่า มีการระบาดของโรคหรือไม่ ตามขั้นตอน ดังนี้

หลังการแจ้งข่าว เรามีเครือข่ายคุณหมอ ทำงานต่ออีกเยอะเลยนะครับ

8. ควบคุมโรคระบาดเบื้องต้น โดยชุมชน เพื่อชุมชน

การควบคุมโรคระบาดเบื้องต้น เป็นการทำให้โรคหยุดแพร่ระบาดหรือหมดไป ชุมชนในพื้นที่สามารถทำกิจกรรมบางอย่างได้ก่อน เพราะใกล้ขีดเหตุการณ์ที่สุด

ประสิทธิภาพในการควบคุมการระบาดของโรค ขึ้นอยู่กับ

1. **ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน** ทั้งในชุมชนและนอกพื้นที่
2. **มีการดำเนินการเบื้องต้นบางอย่างทันทีที่เกิดเหตุ** เช่น เก็บอาหารที่สงสัยไว้ เพื่อรอเจ้าหน้าที่นำไปตรวจหาเชื้อโรคอาหารเป็นพิษ
3. **การสอบสวนโรคที่มีประสิทธิภาพ** สามารถค้นหาที่มาหรือแหล่งโรคของการระบาดได้เร็ว ทำให้กำจัดต้นเหตุของปัญหาได้
4. **ใช้วิธีการควบคุมโรคที่ถูกต้องหลักวิชาการ** ตรงกับชนิดของโรคตามตัวอย่างในภาคผนวก

หมอย่างกังวลเลย การหาสาเหตุและการควบคุมโรคนั้น
ทำเพื่อแก้ปัญหา ไม่ใช่การจับผิด ไม่ใช่การค้นหาคนทำผิด
ในชุมชนจะให้ความร่วมมือทุกฝ่ายเลยครับ

บทบาทภาคส่วนต่าง ๆ ในการเฝ้าระวัง และควบคุม การระบาด

1. **ผู้ป่วยและญาติ** เป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ ถ้ามีผู้ป่วยหรือผู้ตายด้วยโรคตามเกณฑ์ที่ต้องแจ้งข่าว ผู้ป่วยหรือญาติควรแจ้งให้ อสม. หรือเจ้าหน้าที่ทราบโดยเร็ว

2. **อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป** ช่วยสังเกตเหตุการณ์เกิดโรคและปัจจัยเสี่ยง แจ้งข่าวโดยเร็ว และช่วยดำเนินการเบื้องต้นเพื่อควบคุมการระบาด

3. **ทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว (SART)** เป็นทีมงานหลักในการเฝ้าระวังเหตุการณ์ สอบสวนหาต้นเหตุที่มาของความผิดปกติ และควบคุมเพื่อหยุดการแพร่ระบาดของโรค

4. **หน่วยงานสาธารณสุขทุกระดับ โรงพยาบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** สนับสนุนการปฏิบัติงานของทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว ทั้งด้านข่าวสาร วิชาการ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การสื่อสาร และยานพาหนะ

9. รู้จักกับทีมเฝ้าระวัง สอบสวนเคลื่อนที่เร็ว (SRRT)

หน่วยงานด้านป้องกันควบคุมโรค ต้องมีทีมเคลื่อนที่เร็ว
เพื่อแก้ไขเหตุการณ์ฉุกเฉินกรณีเกิดโรคระบาด

ทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว หรือ **ทีม SRRT(เอสอาร์อาร์ที)**

ย่อมาจาก Surveillance and Rapid Response Team
หมายถึง ทีมปฏิบัติการประจำหน่วยงานด้านป้องกัน-
ควบคุมโรค มีบทบาทภารกิจดังนี้

1. เฝ้าระวังโรคติดต่อที่มีโอกาสแพร่ระบาดรวดเร็วรุนแรง
2. ตรวจสอบเหตุการณ์ความผิดปกติทางสาธารณสุข
3. สอบสวนโรคอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว
4. ควบคุมการระบาดขั้นต้นทันที
5. แลกเปลี่ยนข้อมูลและทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

เมื่อปี 2547 กระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้งทีม SART ทั่วประเทศ จำนวน 1,030 ทีม และปี 2553 กำหนดให้มี**ทีมเครือข่ายระดับ ตำบล** จำนวน 2,000 ทีม ดังนี้

ระดับทีม SART	ประจำหน่วยงาน	บทบาทและความสามารถ
ทีมส่วนกลาง 1 ทีม	กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข	ทีมเชี่ยวชาญระดับประเทศ สามารถประเมินสถานการณ์ สนับสนุนทางวิชาการชั้นสูง วางแผนแก้ไขสถานการณ์ประเทศ
ทีมเขต 12 ทีม	สำนักงานป้องกัน ควบคุมโรคเขต	ทีมระดับประเทศที่ประจำอยู่ ต่างจังหวัด เพื่อประสานงาน และสนับสนุนทีมระดับจังหวัด
ทีมจังหวัด 76 ทีม	สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด และกรุงเทพ-มหานคร	ทีมที่เลี้ยงให้กับทีมอำเภอ สามารถตรวจสอบยืนยันเหตุการณ์ และสนับสนุนปฏิบัติการทุกด้าน
ทีมอำเภอ 941 ทีม	สำนักงาน สาธารณสุขอำเภอ ร่วมกับโรงพยาบาล และ ศูนย์บริการ สาธารณสุข กทม.	ทีมปฏิบัติการหลักในพื้นที่ สามารถตรวจจับเหตุการณ์ สอบสวนโรค และควบคุมการ ระบาดขั้นต้นได้ด้วยตนเอง
ทีมเครือข่าย ระดับตำบล ทุกตำบล	โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ตำบล	ทีมด้านหน้าของทีมอำเภอ เพื่อช่วยในการเฝ้าระวังเหตุ และปฏิบัติการเบื้องต้น

22 คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์และควบคุมโรคระบาดในชุมชน

10. มาร่วมเป็นทีม SRRT เครือข่ายระดับตำบล

ทีม SRRT เครือข่ายระดับตำบลเป็นทีมประจำโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำงานประสานกับทีมระดับอำเภอ มีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวังเหตุการณ์ในพื้นที่ และทำกิจกรรมควบคุมโรคบางอย่างทันทีที่เกิดเหตุ

เป้าหมายความสามารถของทีมเครือข่ายระดับตำบล ได้แก่

1. รู้เร็ว

รู้เหตุการณ์การเกิดโรคและปัจจัยเสี่ยง จากอาสาสมัคร ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป รวมถึงผู้ป่วยและญาติ

2. แจ้งข่าวเร็ว

รวมถึงการรวบรวมข่าวจากแหล่งต่าง ๆ ในพื้นที่ และส่งต่อข่าวเข้าสู่ศูนย์รับแจ้งข่าวประจำตำบล

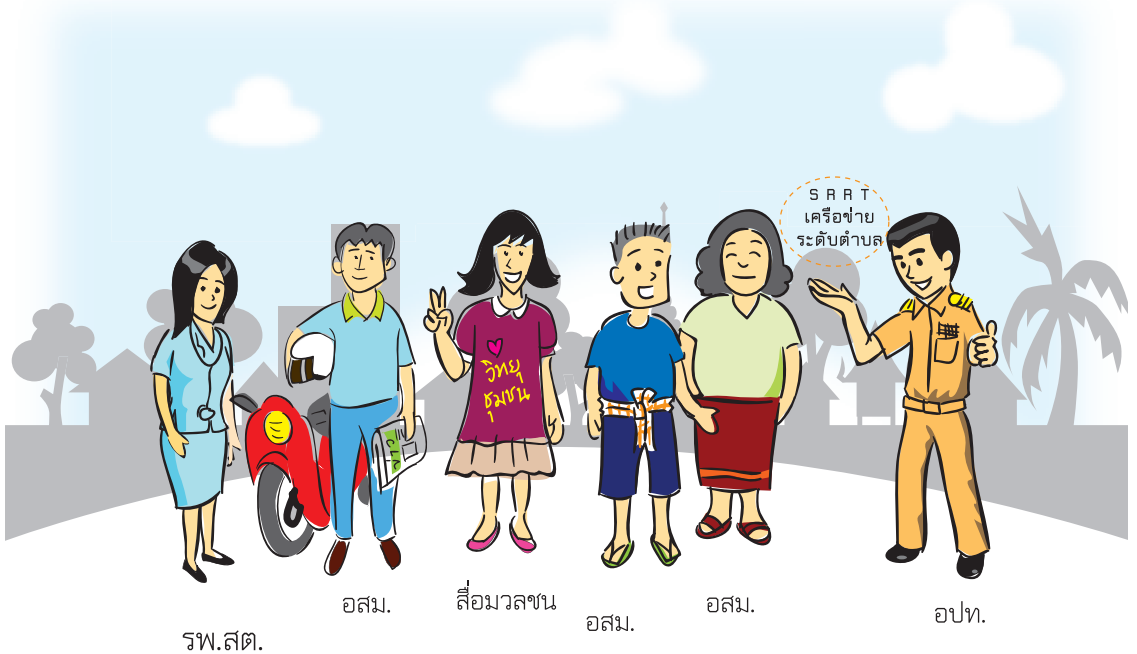
3. ควบคุมโรคเร็ว

ตัวมาตรการเบื้องต้นทันทีที่เกิดเหตุการณ์ที่สงสัยว่าผิดปกติ

“รู้เร็ว แจ้งข่าวเร็ว ควบคุมโรคเร็ว”

จำนวนสมาชิกทีม SART เครื่องข่ายระดับตำบล อย่างน้อย 5 คน ประกอบด้วย

- พยาบาลหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาล-ส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือสถานีอนามัย แห่งละ 1 คน
- อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อย่างน้อย 3 คน
- บุคลากรท้องถิ่น จาก อบต.หรือเทศบาล แห่งละ 1-2 คน
- บุคลากรอื่น เช่น ครู ทีมกู้ชีพกู้ภัย ผู้สื่อข่าว ผู้จัดการรายการวิทยุชุมชน อาสาสมัครปศุสัตว์ ฯ จำนวนเท่าที่เหมาะสม

บทบาทหน้าที่ของสมาชิกทีม SART เครือข่ายระดับตำบล

พยาบาลหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำหน้าที่หัวหน้าทีม และ

- 1) ตรวจสอบและวิเคราะห์ข่าวเหตุการณ์
- 2) รับและส่งข่าวกับทีมระดับอำเภอ
- 3) ร่วมสอบสวนโรคในฐานสมาชิกทีม SART ระดับอำเภอ

อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ทำหน้าที่

- 1) ประสานงานกับ อสม.ทั้งตำบลในการหาข่าวเหตุการณ์
- 2) ดำเนินการเบื้องต้นเพื่อควบคุมการระบาดของโรค
- 3) สนับสนุนการสอบสวนโรคของทีม SART ระดับอำเภอ

บุคลากรท้องถิ่น จาก อบต.หรือเทศบาล ทำหน้าที่

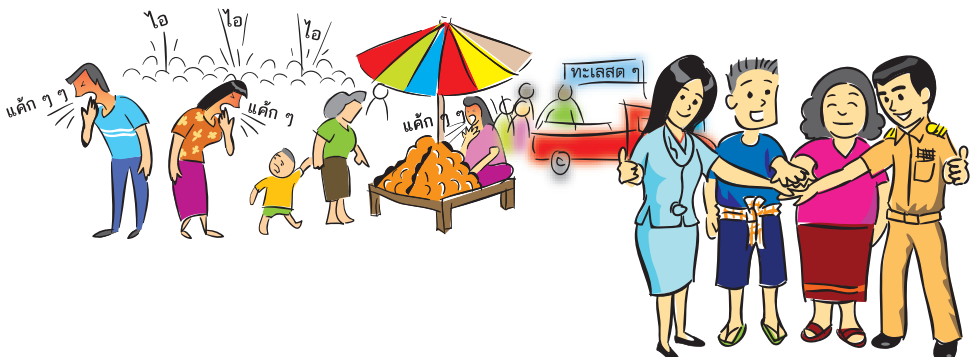
- 1) เฝ้าระวังเหตุการณ์ผิดปกติที่มีผู้แจ้งต่อ อบต.หรือเทศบาล
- 2) ประสานงาน อบต.หรือเทศบาล เพื่อสนับสนุนกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะและงบประมาณ ในการปฏิบัติงาน

บุคลากรอื่น ทำหน้าที่ช่วยกันเฝ้าระวังเหตุการณ์ และประสานสนับสนุนการสอบสวนควบคุมโรค

11. อสม.และ ทีม SRRT เครือข่ายระดับตำบล สำคัญอย่างไร

- ➔ ปัญหาของโรคระบาดเริ่มจากจุดเล็ก ๆ เช่น มีผู้ป่วย 1 คน หรือ 1 กลุ่ม หรือจากเหตุการณ์เสี่ยงบางอย่างที่เริ่มสังเกตได้ หลังจากนั้น จึงเพิ่มจำนวนผู้ป่วย และขยายวงออกไป กลายเป็นโรคระบาด
- ➔ การเฝ้าระวังเหตุการณ์ที่ดีช่วยให้พบปัญหาตั้งแต่เริ่มต้น และการดำเนินการทันทีที่พบปัญหาช่วยควบคุมการระบาด ได้ง่ายขึ้น
- ➔ อสม.ทุกคน และทีม SRRT เครือข่ายระดับตำบล เป็นผู้มีความสำคัญในการเฝ้าระวังเหตุการณ์และดำเนินการเบื้องต้นเพื่อควบคุมการระบาดของโรค
- ➔ อสม.ทุกคน และทีมเครือข่ายระดับตำบล จึงเป็นทีมงานที่ ป้องกันภัยทางสุขภาพให้กับประชาชนอย่างแท้จริง

ภาคผนวก

ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ
และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น

1. กลุ่มอาการผิดปกติของระบบทางเดินอาหาร

1.1 ตัวอย่างโรคในกลุ่มนี้ เช่น อหิวาตกโรค อาหารเป็นพิษ โรคอุจจาระร่วง ลำไส้อักเสบ โรคบิด ฯ

1.2 ตัวอย่างอาการที่พบบ่อย ได้แก่ อาเจียนมาก หรือ ถ่ายเป็นน้ำ หรือ ถ่ายเหลวตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปใน 1 วัน

1.3 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการโดย อสม.และ อบต./เทศบาล

- ➔ ส่งข่าวให้ รพ.สต. (สอ.) ทันทที
- ➔ เก็บอาหารที่สงสัยที่ยังมีเหลืออยู่ ไว้ในตู้เย็น เพื่อส่งตรวจหาเชื้อโรค (ไม่ต้องเก็บในช่องน้ำแข็ง)
- ➔ ผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรง ส่งสถานพยาบาลเพื่อรับการรักษา

1.4 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SRRT

- 1) ค้นหาและสั่งเก็บอาหารที่สงสัยว่าเป็นต้นเหตุ
- 2) ค้นหาผู้ป่วยรายใหม่ในบ้านและในชุมชนเดียวกัน
- 3) ค้นหาผู้ประกอบการและผู้บริการอาหาร ที่มีอาการป่วยหรือสงสัยว่าติดเชื้อ
- 4) ค้นหาสถานที่ที่ประกอบอาหาร หรือเก็บรักษาไม่ถูกต้อง
- 5) ปรับปรุงสุขาภิบาลอาหารให้ถูกสุขลักษณะ

ภาคผนวก - ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น

2. กลุ่มอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่

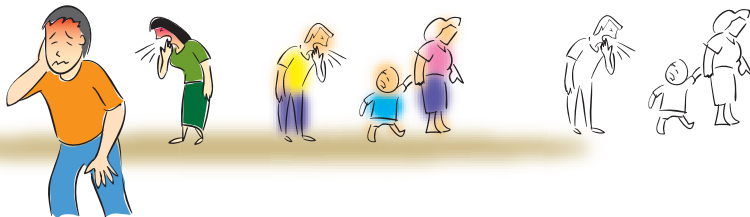
2.1 ตัวอย่างโรคในกลุ่มนี้ เช่น ไข้หวัดใหญ่ ไข้หวัดนก
ปอดบวม ฯ

2.2 ตัวอย่างอาการที่พบบ่อย ได้แก่ ไข้สูง ไอ เจ็บคอ มีน้ำมูก
หายใจลำบาก หรือ หอบ

2.3 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการโดย อสม.และ อบต./
เทศบาล

- ➔ ส่งข่าวให้ รพ.สต. (สอ.) ทันทที
- ➔ แนะนำให้แยกผู้ป่วยออกจากผู้อื่น ประมาณ 1 สัปดาห์
โดยเฉพาะคนใกล้ชิดที่เป็นกลุ่มเสี่ยง
- ➔ แนะนำให้แยกสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ป่วย ไม่ใช่ร่วมกับผู้อื่น
- ➔ แนะนำให้ผู้ป่วยสวมหน้ากากอนามัย เมื่ออยู่ใกล้ผู้อื่น
- ➔ หากผู้ป่วยเป็นกลุ่มเสี่ยง เช่น หญิงตั้งครรภ์ คนอ้วนมาก
มีโรคประจำตัว แนะนำให้ไปหาหมอ
- ➔ หากไม่ใช่กลุ่มเสี่ยง แต่มีไข้สูงติดต่อกัน 2 วันหรือเริ่มมี
อาการเหนื่อย แนะนำให้ไปหาหมอ
- ➔ คนที่ใกล้ชิดผู้ป่วย ให้สังเกตอาการตนเอง 1 สัปดาห์
ถ้าเริ่มป่วยให้ปฏิบัติเหมือนผู้ป่วย

ยังมีต่อหน้า 30

2. กลุ่มอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่(ต่อ)

2.4 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SARR

- 1) การรณรงค์ให้วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ในกลุ่มเสี่ยง
- 2) การสั่งห้ามผู้คนจำนวนมากมาชุมนุมกัน
- 3) การกำจัดสัตว์ปีกในพื้นที่การระบาด
- 4) การให้ความรู้และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันโรค เช่น สวมหน้ากากอนามัย ล้างมือบ่อยๆ ฯ

ภาคผนวก - ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น

3. กลุ่มโรคติดต่อที่นำโดยยุง

3.1 ตัวอย่างโรคในกลุ่มนี้และอาการที่พบ

โรคไข้เลือดออก มีอาการไข้สูงหลายวัน เบื่ออาหาร ปวดท้อง ท้องอืด มีจุดเลือดออกตามตัว อาจซึมหรือช็อก หรือไปหาหมอแล้วพบว่าเป็นไข้เลือดออก

โรคไข้ปวดข้อยุงลาย มีอาการไข้ ปวดข้อหรือข้อบวม มีผื่น ปวดกล้ามเนื้อ ปวดศีรษะ ปวดกระบอกตา

3.2 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการโดย อสม.และ อบต./เทศบาล

- ➔ ส่งข่าวให้ รพ.สต. (สอ.) ทันทัน
- ➔ เช็ดตัวลดไข้ และแนะนำให้ไปหาหมอ (ถ้ายังไม่ได้ไป)
- ➔ ป้องกันยุงกัดผู้ป่วย โดยทายากันยุงและนอนในมุ้ง ทั้งกลางวันและกลางคืน เพื่อไม่ให้แพร่เชื้อไปสู่คนอื่น
- ➔ สำรวจความชุกชุมของลูกน้ำยุงลายในรัศมี 100 เมตร รอบบ้านผู้ป่วย และทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

3.3 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SRRT

- 1) การพ่นยาฆ่าแมลง
- 2) การป้องกันยุงกัด
- 3) ความร่วมมือจากประชาชนในการลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง
- 4) การจัดการสิ่งแวดล้อม

ภาคผนวก - ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น

4. กลุ่มอาการใช้ออกผื่น

4.1 ตัวอย่างโรคในกลุ่มนี้ เช่น หัด หัดเยอรมัน สุกใส

4.2 ตัวอย่างอาการที่พบบ่อย ได้แก่ ไข้ มีผื่นตามร่างกาย
อาจมีไอ และมีน้ำมูกร่วมด้วย

4.3 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการโดย อสม.และ
อบต./เทศบาล

- ➔ ส่งข่าวให้ รพ.สต. (สอ.) ทันทัน
- ➔ แนะนำให้แยกผู้ป่วยออกจากผู้อื่น ประมาณ 1 สัปดาห์
- ➔ แนะนำให้แยกสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ป่วย ไม่ใช่ร่วมกับผู้อื่น
- ➔ ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสอบสวนหาสาเหตุ

4.4 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SRRT

- 1) ค้นหาผู้ป่วยที่ติดเชื้อและแนะนำให้ไปพบแพทย์
ทันที
- 2) การรณรงค์สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (ให้วัคซีน)
- 3) แนะนำให้ผู้ป่วยอยู่กับบ้าน
- 4) การสั่งห้ามผู้คนจำนวนมากมาชุมนุมกัน
- 5) การให้ความรู้และสร้างความมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการป้องกันโรค

ภาคผนวก - ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น

5. กลุ่มอาการใช้และมีอาการทางสมอง

5.1 ตัวอย่างโรคในกลุ่มนี้ เช่น ไข้สมองอักเสบ ไข้กาฬหลังแอ่น ไข้หูดับ โรคติดเชื้อทางระบบประสาทอื่นๆ

5.2 ตัวอย่างอาการที่พบบ่อย ได้แก่ ไข้สูงเฉียบพลัน ปวดศีรษะมาก การรับรู้ตัวเปลี่ยนแปลง (สับสน ชัก ซึม หรือ หมดสติ) อาจมีอาการคอแข็ง หรือพบจุดเลือดออกใต้ผิวหนัง เป็นจำเ็อด บางรายเสียชีวิตอย่างรวดเร็ว บางชนิดเมื่อหายแล้วทำให้หูหนวก

5.3 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการโดยอสม.และ อบต./เทศบาล

- ➔ ส่งข่าวให้ รพ.สต. (สอ.) ทันทึ
- ➔ ระวังไม่ให้โดนน้ำลาย หรือ เสมหะของผู้ป่วย
- ➔ แนะนำให้ส่งผู้ป่วยไปโรงพยาบาล เนื่องจากอาจเป็นโรคติดต่อร้ายแรง

5.4 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SART

- 1) ให้วัคซีนป้องกันโรคในกลุ่มที่เสี่ยง (เฉพาะโรคที่มีวัคซีน)
- 2) กำจัดลูกน้ำ ยุงตัวแก่ และทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง
- 3) แนะนำการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในบ้านและอาคารที่มีผู้คนแออัด
- 4) แนะนำการป้องกันการติดเชื้อจากหมูและวิธีเลี้ยงหมูให้ปลอดภัยจากโรค
- 5) สร้างความร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการป้องกันโรค เช่น ป้องกันยุงกัด จัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้ถูกสุขลักษณะฯ

6. กลุ่มโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน

6.1 ตัวอย่างโรคในกลุ่มนี้และอาการที่พบ

โรคพิษสุนัขบ้า มีอาการไข้ ปวดศีรษะ ปวดตัว กลัมน้ำ
กลัวม ระดับการรับรู้ตัวผิดปกติ

โรคไข้ฉี่หนู มีอาการปวดศีรษะเฉียบพลัน ไข้สูง
ปวดกล้ามเนื้อมากโดยเฉพาะที่น่อง
บางรายอาการอาจไม่ชัดเจน

6.2 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการโดย อสม.และ อบต./เทศบาล

- ➔ ส่งข่าวให้ รพ.สต. [สอ.] ทันทัน
- ➔ ค้นหาผู้ที่ถูกสัตว์ที่สงสัยกัด หรือผู้ป่วยรายอื่น
เพื่อแนะนำให้ไปหาหมอ
- ➔ แจ้งปศุสัตว์ เพื่อมาจัดการสัตว์ที่สงสัยให้เหมาะสม
- ➔ แนะนำให้ไปรับการรักษา และบอกหมอเรื่องประวัติเสี่ยง

6.3 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SART

- 1) ระมัดระวังการสัมผัส
- 2) การป้องกันและกำจัดหนู
- 3) การทำลายสัตว์ป่วย และกักกันฝูงสัตว์
- 4) การควบคุมสัตว์เลี้ยง
- 5) การปรับปรุงสิ่งแวดล้อม

ภาคผนวก - ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น

7.- 9. กลุ่มโรคอื่น ๆ

7. โรคมือเท้าปาก

7.1 ตัวอย่างอาการที่พบในทารกและเด็กเล็ก ได้แก่ เจ็บปาก ไม่ยอมรับประทานอาหาร เนื่องจากมีตุ่มหรือแผลที่ลิ้น เหงือก และกระพุ้งแก้ม พบตุ่มหรือผื่นที่ฝ่ามือ นิ้วมือ ฝ่าเท้า อาจพบที่ก้นและหัวเข่าด้วย มีโอกาสเกิดโรคแทรกซ้อนที่ทำให้เสียชีวิตได้

7.2 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการ โดย อสม.และ อบต./เทศบาล

- ➔ ส่งข่าวให้ รพ.สต. (สอ.) ทันทที
- ➔ แนะนำพ่อแม่ให้พาเด็กไปรับการรักษา และให้หยุดเรียน ดูแลที่บ้านจนกว่าจะหาย
- ➔ แนะนำให้ใช้ช้อนกลาง และหลีกเลี่ยงการใช้สิ่งของร่วมกัน

7.3 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SART

- 1) ดูแลสุขภาพลักษณะของศูนย์เด็กเล็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก และโรงเรียนอนุบาล
- 2) ถ้ามีเด็กป่วยจำนวนมาก อาจจำเป็นต้องปิดสถานที่ต้นเหตุ
- 3) สร้างความร่วมมือส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูเด็ก ในการป้องกันโรค เช่น ไม่พาเด็กไปในสถานที่แออัด ล้างมือทุกครั้งหลังสัมผัสน้ำมูก น้ำลาย หรืออุจจาระเด็ก ๆ

ภาคผนวก - ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น

8. โรคตาแดง (ชนิดระบาด)

8.1 อาการที่พบบ่อย ได้แก่ ตาแดงเจ็บพลัน ระคายเคืองตา ปวดตา น้ำตาไหล จี้ตามาก หนึ่งตาบวม อาจเริ่มที่ตาข้างหนึ่งก่อน แล้วจึงลามไปอีกข้าง ถ้าดูแลรักษาไม่ถูกวิธี อาจเกิดโรคแทรกซ้อน ทำให้สายตาสั้นหรือตาบอดได้

8.2 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการ โดย อสม.และ อบต./เทศบาล

- ➔ ส่งข่าวให้ รพ.สต. (สอ.) ทันทัน
- ➔ แนะนำให้ผู้ที่เป็นโรคนี้ออกไปโรงเรียน หรือหยุดงานจนกว่าจะหาย
- ➔ แนะนำให้แยกสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ป่วย ไม่ใช้ร่วมกับผู้อื่น
- ➔ แนะนำไม่ให้เด็กปกติเล่นคลุกคลีกับเด็กที่ป่วย

8.3 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SART

- 1) ควบคุมการระบาดในโรงเรียน โรงงาน เรือนจำฯ โดยการแยกผู้ป่วยออกจากคนปกติ และห้ามใช้ของใช้ร่วมกับผู้ป่วย
- 2) แนะนำให้ผู้ป่วยอยู่กับบ้าน และไม่ควรลงเล่นน้ำในสระ
- 3) แนะนำให้ล้างมือบ่อย ๆ และห้ามใช้ยาหยอดตาร่วมกัน
- 4) สร้างความมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันโรค

ภาคผนวก - ตัวอย่างโรคหรือกลุ่มอาการที่สำคัญ และกิจกรรมควบคุมการระบาดเบื้องต้น

9. โรคโปลิโอ

9.1 อาการที่พบบ่อย

เริ่มจากอาการแขนขาอ่อนแรงหรืออ่อนปวกเปียกแบบเฉียบพลัน อาจเป็นที่แขนหรือขา ข้างเดียวหรือสองข้างก็ได้ ผู้ที่มีอาการรุนแรงจะเป็นอัมพาตแบบถาวร บางรายเสียชีวิตจากการอัมพาตของกล้ามเนื้อที่ช่วยในการหายใจ

หมายเหตุ : อาการแขนขาอ่อนแรงอาจเกิดกับโรคอื่นที่ไม่ใช่โรคโปลิโออีกหลายโรค สามารถแยกได้โดยการตรวจหาเชื้อในอุจจาระผู้ป่วย

9.2 กิจกรรมเบื้องต้นที่ควรดำเนินการโดย อสม.และ อบต./เทศบาล

- ➔ ถ้าพบผู้ป่วยอายุต่ำกว่า 15 ปีที่มีอาการแขนขาอ่อนแรงแบบเฉียบพลัน ส่งข่าวให้ รพ.สต.(สอ.) ทันที
- ➔ แนะนำให้ส่งผู้ป่วยไปโรงพยาบาลโดยเร็วที่สุด

9.3 กิจกรรมในการควบคุมการระบาดของทีม SART

- 1) หาข้อมูลรายละเอียดของการป่วยและการได้รับวัคซีน
- 2) เก็บตัวอย่างอุจจาระผู้ป่วยส่งตรวจหาเชื้อ
- 3) ค้นหาผู้ที่มีอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงรายอื่นในชุมชน
- 4) ให้วัคซีนซ้ำกับเด็กทุกคนในชุมชนเดียวกับผู้ป่วย
- 5) สร้างความมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังโรค

ท้ายเล่ม

หมายเลขโทรศัพท์เพื่อการแจ้งข่าว - ถ้ามข่าว

หมอ เจ้าหน้าทีประจำโรงพยาบาลและสถานืออนามัย

ชือ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.

อบต. หรือ เทศบาล

นายกฯ โทร.
ปลัด ฯ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.
ชือ โทร.

หมายเลขโทรศัพท์เพื่อการแจ้งข่าว - ถามข่าว

เจ้าหน้าที่ประจำอำเภอและตำบล

ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.

ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน อาสาสมัคร ฯลฯ

ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.
ชื่อ โทร.

คู่มือเฝ้าระวังเหตุการณ์และควบคุมโรคระบาดในชุมชน

1. ทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว (SRRT)
2. อาสาสมัครสาธารณสุข
3. เฝ้าระวังเหตุการณ์
4. ควบคุมโรค

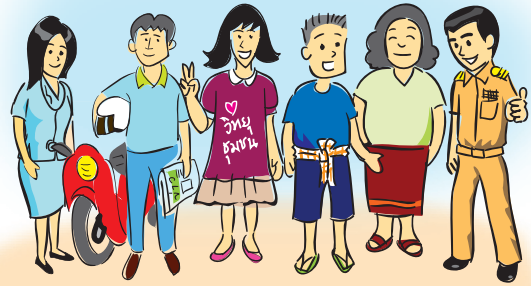
ISBN : 978-616-11-0560-0

ที่ปรึกษา

นายแพทย์สุชาติ เจตนเสน	ที่ปรึกษากรมควบคุมโรค
นายแพทย์มานิต ธีระตันติกานนท์	อธิบดีกรมควบคุมโรค
นายแพทย์นพพร ชื่นกลิ่น	รองอธิบดีกรมควบคุมโรค
นายแพทย์ค่านวณ อังชูศักดิ์	นายแพทย์ทรงคุณวุฒิ กรมควบคุมโรค
นายแพทย์ภาสกร อัครเสวี	ผู้อำนวยการสำนักกระบาดวิทยา
นายแพทย์อนุพงศ์ สุจริยากุล	ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรค ที่ ๔ จังหวัดราชบุรี

ผู้จัดทำ

วันชัย อาจเขียน
เจวดสรร นามวาท
โสภณ เอี่ยมศิริถาวร
นิภาพรณ สฤกษ์ดีอภิรักษ์
ชุลีพร จิระพงษา
พจมาน ศิริอารยาภรณ์
ปณิธิ ธัมมวิจยะ
ลดารัตน์ ผาตินาวิน
อุบลรัตน์ นฤพนธ์จิรกุล

จัดพิมพ์โดย : สำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มกราคม ๒๕๕๔ จำนวน ๓๑,๒๕๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

ออกแบบปก/ภาพประกอบ : นายแพทย์เจวดสรร นามวาท